УДК 130.3

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.38.13>

ПРІОРИТЕТ ДУХОВНОГО ЯК ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ВАКУУМУ ТА АНТРОПОЛОГО-ГЛОБАЛЬНОЇ КАТАСТРОФИ

Володимир Сабадуха

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
кафедра суспільних наук*

вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна

ORCID ID: 0000-0001-9208-2661

У статті досліджено умови подолання екзистенційного вакууму та антрополого-глобальної катастрофи. Доведено хибність світоглядної орієнтації на пріоритет матеріального, який реалізовує посередня людина. Під впливом матеріалістичної орієнтації сформувалося суспільство споживання, яке живе за принципами «мати» й «володіти». Орієнтація на ці принципи є смертоносною, що породило некрофільські тенденції в людській спільноті. Запропоновано в основу людського існування покласти принцип «бути». Світоглядним підґрунтям подолання антрополого-глобальної катастрофи є пріоритет духовного, який здатна реалізувати зріла особистість, а теоретико-методологічною основою – авторська метафізична теорія особистості, яка постає як відповідь на глобальні виклики. Запропонована теорія особистості дала змогу представити людську сутність як процес духовного вдосконалення від залежної й посередньої особистості до зрілої особистості й генія. На основі авторської теорії особистості обґрунтовано необхідність трансформації знеособленої парадигми буття людини в особистісну. Нова парадигма буття можлива лише за умови пріоритету особистостей у суспільстві. Доведено, що світоглядна матеріалістична орієнтація змушує людину діяти в межах онтологічних закономірностей, проте установка на пріоритет духовного орієнтуватиме її на дотримання телеологічних закономірностей. У життєдіяльності людини й суспільства має відбутися перехід до телеологічної детермінації. За цих умов вищі цінності отримають перевагу над онтологічними категоріями. Здійснити перехід до телеологічної детермінації посередня людина не спроможна. Діяти з позиції телеологічної детермінації здатні лише особистості й генії. Своєю інтелектуальною енергією вони спроможні перевершити складність зовнішнього світу, обмеженість природних ресурсів. Доведено, що психологічний та суспільний хаос можна подолати лише надлишком інтелектуальної енергії фахівців особистісного й геніального ступенів розвитку, які володіють багатовимірним мисленням і скеровуватимуть людську діяльність на подолання внутрішнього й зовнішнього хаосу. В умовах пріоритету духовного наука має бути підпорядкована збереженню антропокосмічних умов життєдіяльності людини.

Ключові слова: духовне, матеріальне, метафізична теорія особистості, буття, знеособлене, особистісне, телеологічна детермінація.

Постановка проблеми. Про те, що людська спільнота перебуває в стані світоглядної і глобальної кризи, говорять багато як європейських, так і українських дослідників: В. Гюсле, В. Бех, Є. Бистрицький, С. Кримський, Е. Фромм, Е. Шумахер тощо. Під впливом матеріалістичної світоглядної орієнтації людська спільнота опинилася у стані хаосу. Провідний американський футуролог Дж. Букінгем зібрала прогнози 50 найбільш відомих експертів США. Аналіз цих прогнозів доводить, що в них відсутнє розуміння загальної тенденції розвитку людської спільноти [3]. Американський учений Дж. Даймонд, досліджуючи причини загибелі минулих цивілізацій, доходить висновку, що всю багатоман-

нітність причин можна узагальнити до таких, як: нездатність визначити проблему та розв'язати її, застарілі цінності, ірраціональна поведінка [8, с. 607]. Відчуваючи кризовий стан людського буття, Е. Фромм висунув ідею екзистенційного володіння [15, с. 98], А. Печчеї запропонував переосмислити поняття «розвиток» і сконцентруватися на вдосконаленні людських якостей [11, с. 223–224], а Е. Шумахер обмеженому споживанню надає естетичного змісту [16]. Вважаємо, що споживацьке ставлення до природи є показником нерозумності людини й наслідком матеріалістичної світоглядної орієнтації. Філософи і футурологи відчують кризу знеособленого буття і шукають вихід, але їхні пропозиції не сягають світоглядних засад буття. Матеріалістична світоглядна орієнтація збільшує внутрішню й зовнішню ентропію і є підґрунтям некрофільських тенденцій у світі. Про хибність пріоритету матеріального й необхідність пріоритету духовного ще у 30-х роках ХХ ст. писав Р. Генон [7, с. 163–169]. Шукаючи відповідь на виклики, перед якими опинився світ на початку ХХІ ст., С. Кримський наполягав на пріоритеті духовного [10, с. 7–9]. Проте ці ідеї не знаходять підтримки. Вважаємо, що будь-якими «захмарними» технологіями антрополого-глобальну катастрофу не подолати.

Мета: довести, що пріоритет духовного є необхідною світоглядною умовою подолання екзистенційного вакууму та антрополого-глобальної катастрофи. Це передбачає розв'язання таких завдань: по-перше, обґрунтувати, що матеріалістична світоглядна орієнтація спотворює психіку людини, відносини людини з природою; по-друге, сформулювати філософські й психологічні засади подолання хибного напрямку людського буття.

Основна частина. Світоглядна установка на пріоритет матеріального утвердилася в людській свідомості з часів Великої французької революції, коли посередня людина здобула владу. Цей тип людини прийшов до влади під гаслом Розуму, але насправді він був здатний діяти лише з позиції здорового глузду. Світоглядна установка на пріоритет матеріального надає людській свідомості хибні інтенції. Спрощені цілі сформували масову людину, що знайшло логічне завершення в суспільстві споживання. Так, Ж. Бодріяр доводить, що в суспільстві відбувається оргія матеріального. Це призвело до втрати смислу буття, як наслідок, людство рухається в порожнечу. А тому філософ ставить питання: що буде після оргії? [2, с. 7]. Філософ вказує витоки панування матеріального. Зло починає панувати тоді, коли порушується рівновага між матеріальним і духовним, що є наслідком втрати розуму [2, с. 158].

Постає питання: чи можна подолати це замкнене коло? У цій ситуації постає проблема смислу. Ці роздуми приводять Ж. Бодріяра до невтішного висновку: маса й політики настільки знеособлені, що в них відсутній попит на смисл. «Створення попиту на смисл – ось головна проблема...» [1, с. 8]. Але він вважає, що смислів у суспільстві достатньо. Філософ не знаходить механізмів, які викликали би попит на смисл, а тому змушений зробити висновок: «Маса не потребує істини <...>. Для неї це порожній звук» [1, с. 9]. Не применшуючи висновків Ж. Бодріяра, зауважимо, що знеособлене суспільство вичерпало можливі смисли, бо всі вони перебувають у межах матеріального.

Е. Фромм поглиблює ці роздуми: орієнтація на володіння матеріальними благами є смертоносною [15, с. 90], а також доводить її зв'язок із якостями посередньої людини. Філософ ставить світоглядний діагноз посередній людині: вона хвора на некрофілію, бо не любить життя і всього живого [14, с. 435], а тому готова його знищити. Для подолання некрофільських тенденцій Е. Фромм пропонує людині жити за принципом «*бути*»: радість від служіння людям, а не від власності й влади; священним є життя, а не власність і влада; всеосяжна любов до життя; усвідомлення об'єктивності обмежень; відчуття своєї єдності з життям і відмова від підкорення та експлуатації природи; свобода в реалізації принципу

«бути», але не свавілля принципів «мати» й «володіти» [15, с. 182–184]. Осмислюючи запропонований зміст принципу «бути», зауважимо, що це характеристики особистісного способу буття. Проте людство належним чином не відреагувало на ці світоглядно-метафізичні висновки, бо розміняло внутрішнє вдосконалення на комфорт, що призвело до парадоксальної ситуації: все є, але немає нічого; є матеріальний комфорт, але немає смислу життя. Цей стан людського буття В. Франкл визначив як екзистенційний вакуум.

Підґрунтям матеріальних потреб у психіці людини є несвідоме, що веде до зростання хаосу як у головах людей, так і в людській спільноті взагалі. Світоглядна орієнтація людини на матеріальне є доказом її нерозумності. Людина переймається лише потребами власного Его, а тому здійснює свою діяльність, незважаючи на глобальні наслідки. Сьогодні знеособлені форми буття стали ще більш поширеними і сприяли утвердженню таких стереотипів поведінки, як індивідуалізм, орієнтація на сильну людину, пристосування до загалу, егоїзм.

Інтенція людської свідомості на матеріальне проявляється як установка на постійне економічне зростання, у політичній сфері – політика як концентроване відбиття економіки, у культурній – фінансування культури за остаточним принципом, у науковій – наука має служити задоволенню матеріальних потреб людини, у духовній – пріоритет належить посередній людині. Подолати це коло взаємної нездатності до критичного й конструктивного мислення та хаосу можна лише шляхом переосмислення світоглядних засад людського буття та відповіддю на питання людської сутності.

Філософські причини кризи людського буття ще у 30-х роках XX ст. намагався з'ясувати Г. Гадамер. Філософ доводив, що життя вимагає «єдиного розуміння людського буття в усіх його можливих формах...» [5, с. 95]. На його думку, філософи не змогли дати відповіді на питання: яке буття є благом? У контексті філософії Платона мислитель зауважив: «Ідея блага насправді є останньою основою *будь-якого* взаєморозуміння... і є онтологічним принципом» [5, с. 93]. Г. Гадамер стверджував, що людина не має права розуміти життя як задоволення [5, с. 222]. Ігнорування цього висновку призвело до того, що небуття (хаос) поступово набувало переваги, а філософія й наука стали на шлях «обслуговування» людської чуттєвості. Г. Гадамер поставив перед людством фундаментальну проблему: за яких умов людське буття здатне усвідомити себе як благо [5, с. 224]. На власне запитання філософ дав таку відповідь: це відбудеться тоді, коли буття подолає посередню орієнтацію [5, с. 234]. Такий рівень осмислення буття виявився для постмодерної філософії недосяжним, а тому висновки Г. Гадамера досі не осмислені.

На жаль, філософи не дослухалися ані до Платона, ані до Гадамера, а тому не дивно, що людина досі зорієнтована лише на власну чуттєвість і здоровий глузд. Орієнтація на задоволення призвела до екзистенційного вакууму й антрополого-глобальної катастрофи. Людство не має критичної маси філософів, здатних адекватно описувати проблеми буття. Підсумовуючи філософію Г. Гадамера, зауважимо: як минулі, так і сучасні проблеми є результатом того, що філософи не з'ясували, в чому полягає зміст блага.

Погляди Г. Гадамера щодо фундаментальних проблем буття корелюють з роздумами Р. Бульмана: «*Чи може людська природа бути реалізована, тобто чи може людина прийти до самої себе після того, як їй буде вказано <...>, що являє собою її природа*» [4, с. 103]. Філософ висловлює переконання, що «*достатньо вказати на „природу“ людини, щоб це покликала за собою її втілення*» [4, с. 103]. Людина загубила себе у своїй чуттєвості. На основі цих роздумів мислитель орієнтує людину на пізнання себе. Досягнувши знання власної сутності, людина отримає владу над своєю природою і зможе жити відповідно до своєї сутності.

Припускаємо, що на питання, поставлені Г. Гадамером та Р. Бультманом, дає відповіді авторська метафізична теорія особистості, яка доводить, що людина у процесі свого духовного становлення проходить такі ступені зростання, як: залежна особистість (спонукається стимулом безпосередніх потреб), посередня особистість (керується мотивом вигоди і влади), зріла особистість (спонукається інтересом суспільства), геній (спонукається ідеалами Істини, Добра й Краси). Теорія стверджує, що так званий гуманістичний концепт «кожна людина – особистість» не відповідає людській сутності, а є ціннісним судженням, проте не відміння цей концепт, а включає його в себе у знятому вигляді [12, с. 297–323].

Метафізична теорія особистості руйнує механізми психологічного захисту, які вибудовує людина у своїй свідомості. Дійсне знання вимагатиме від людини відмовитися від механізмів психологічного самозахисту. Вирватися з полону «гуманістичного» концепту «кожна людина – особистість» надзвичайно важко. Чому? Філософи відмовилися від принципу духовної ієрархії, а тому втратили інструментарій для розуміння себе і світу. Отож кінцевою причиною екзистенційного вакууму й хаосу є неадекватне розуміння людської сутності, що знайшло відбиття в концепті «кожна людина – особистість». Людина має знайти мужність і перемогти в собі знеособлене начало, вийти на ступінь особистісного буття і сформулювати нову систему світоглядних орієнтацій та начал суспільного буття. Світоглядно-філософські помилки надзвичайно дорого коштують, а тому філософи мають набратися мужності і показати людству шлях до особистісного буття.

На основі метафізичної теорії особистості зауважимо, що сутність буття досить повно в історії філософії розкривається як боротьба знеособленого й особистісного. Проте у різні епохи ця боротьба набувала різної форми: янь – інь, махаяна – хінаяна, буття – небуття, сутність – існування (середньовічна філософія), належне – суще (Г. Зіммель), *Wachsein* – *Dasein* (зростання – існування, О. Шпенглер), бути й мати (Е. Фромм). У релігії ця дихотомія набула антропологічного протистояння Ормузда й Арімана (зороастризм), Христа й диявола. Виходячи з цього, можуть бути лише дві форми життєдіяльності людини: знеособлене існування й особистісне буття [12, с. 12, с. 331–384]. Пересічна людина орієнтується на задоволення природних потреб, а особистість – на моральне, духовне буття, а отже, на вдосконалення. Посередня людина залишається безсилою перед власним несвідомим, а тому свій внутрішній хаос переносить на соціум і світ загалом. Очевидно, що знеособлене начало себе вичерпало. Якщо людство не хоче загинути, то воно має переорієнтуватися на формування в людини особистісного начала. Сьогодні стає все більш зрозумілим, що людина має змінити свої якості, що висловив А. Печчеї в максимі: «Людино! Зміни свої якості» [11, с. 209–210, 224]. Таке тлумачення буття надає людині знання про її сутність: яке буття є благим. Буття відповідатиме своїй сутності, коли особистість буде первоначалом – субстанцією суспільного буття.

Знеособлена парадигма буття людини є, з одного боку, результатом недосконалості засад модерного й постмодерного життя (установка на «мати й володіти»), які реалізовує посередня особистість, а з іншого – недосконалості самої людини. Знеособлена парадигма буття людини – це логічне завершення панування посередньої людини. Вона є результатом штучного розв'язання суперечностей між сутністю та існуванням, між прагненням людини до вдосконалення та чинними умовами існування [12, с. 460–464]. Суспільне життя епохи модерну й постмодерну відтворюється шляхом збудження в людині потреб до надмірного споживання та матеріального комфорту, що призвело до розбалансування відносин людини із природою, перманентних соціальних революцій, війн, глобального тероризму й, урешті-решт, до стану антрополого-глобальної катастрофи.

Світоглядна установка на пріоритет матеріального на індивідуальному рівні веде до втрати почуття міри і до психологічної втоми, метушні, людина забуває про необхідність внутрішнього вдосконалення, а на загальному – призвела до антрополого-глобальної катастрофи. Установка на пріоритет матеріального спотворює людську психіку, знищує мораль, підпорядковує собі політику, право, культуру. Орієнтація на матеріальне – це абсолютизація чуттєвості й недооцінка ноуменального світу. І. Кант намагався підпорядкувати чуттєвість розуму за допомогою категоричного імперативу, але це не знайшло втілення. Отже, орієнтація на матеріальне – це реалізація життєвих прагнень посередньої людини, яка свої установки видає за загальні, що веде до постійного зростання матеріальних потреб.

Внутрішній хаос посередньої людини породжує зовнішній: соціально-політичний та споживачке ставлення до природи. Психічна енергія людини має бути переорієнтована на духовне вдосконалення людини і суспільства, обмеження матеріальних потреб, що сприятиме зменшенню економічного навантаження на природу. У подоланні внутрішнього хаосу вирішальна роль належить філософам, священникам і психологам. Кардинальний шлях подолання ентропії – це визнання пріоритету духовного.

Подолати консерватизм і механізми психологічного самозахисту посередньої людини можна лише шляхом пізнання людської сутності. Проте держава, керована посередньою людиною, фільтрує, які ідеї пропускати до суспільної свідомості, а які залишати прихованими. Панівний тип людини не допускає до суспільної свідомості правди про сутність людини. Чому? Якщо це знання оволодіє суспільною свідомістю, то закінчиться епоха панування посередньої людини. Тому «герой нашого часу» обрав шлях: краще хаос, гібридний світо(без)порядок, ніж втрата влади.

Орієнтація на матеріальне змушує людину діяти в межах онтологічних закономірностей, тоді як установка на пріоритет духовного орієнтуватиме її на дотримування телеологічних закономірностей. Життя людини має бути телеологічним процесом, суттю якого є розвиток особистісного начала в собі й суспільстві. Розвитку особистісного начала має бути підпорядковане суспільне життя: його соціально-економічний, політичний, правовий, культурний і духовний складники.

Телеологічна детермінація має передувати онтологічній. Примат телеології веде до того, що людина відмовлятиметься від пріоритету онтологічної детермінації. З цього приводу Н. Гартман зауважив: «Цільовий зв'язок детермінує інакше, ніж причинно-наслідковий; він заздалегідь установлює цілі, тобто результати всіх процесів» [6, с. 240]. Таку інверсію цілей посередній людині здійснити важко, але вона мусить погодитися на таку трансформацію. Осмислюючи цю інверсію, філософ вводить поняття «телеологічний світогляд» і «телеологічна метафізика» [6, с. 242]. Телеологічний світогляд ґрунтується на пріоритеті цінностей над онтологічними закономірностями. Філософ усвідомлює, що це приведе до того, що онтологічні категорії втратять свій пріоритет, а телеологічні стануть конститутивними. Телеологія означає, що нижчі (онтологічні) категорії мають бути підґрунтям вищих. «Вищі принципи (цінність, належне, telos) поставлені попереду нижчих, останні ж поставлені від них у залежність. Причинно-наслідковий зв'язок природи зроблений залежним від цільового зв'язку, хоча він – як показав аналіз останнього – є її передумовою» [6, с. 242]. Пріоритет духовного має допомогти реалізувати цю зміну. Пріоритет духовного над матеріальним і телеологічна метафізика доводять, що посередня людина не має інтелектуальних і духовних підстав займати пріоритетне становище в суспільстві.

Метафізична теорія особистості висвітлює парадигмальну кризу суспільного буття. Посередня людина загальмувала духовний розвиток людства, сконцентрувавши його енергію на матеріальних потребах. Для осмислення причин зростання ентропії звернімося

до закономірностей, виявлених Н.В. Тимофєєвим-Рєсовським. Найважливішою умовою виживання біологічної популяції є мінімізація часу її адаптації до зовнішніх умов життєдіяльності [13, с. 280, 289]. Ці висновки корелюють із сучасною ситуацією. Людська спільнота на чолі з посередньою людиною не лише надзвичайно повільно адаптується до екологічних, енергетичних умов існування, але й суттєво погіршує умови життєдіяльності. Посередня людина демонструє свою нездатність до осмисленої діяльності в нових умовах. Відсутність осмисленої орієнтації виявилася хибною не лише для людини, але й для її відносин із природою, яка не витримує антропогенного навантаження.

Отже, парадигма знеособленого буття виявилася вичерпаною як із внутрішнього (психологічного й духовного) боку, так і з зовнішнього (технологічного, екологічного, соціально-політичного). Вважаємо, що нова парадигма буття можлива лише за умови пріоритету особистостей у суспільстві. Особистісне начало гармонізує всі аспекти буття на основі пріоритету духовного над матеріальним.

Стихійно зміна знеособленої парадигми на особистісну не відбудеться, як це було в попередній історії, коли одна знеособлена форма змінювала іншу. Зміна парадигми буття є найскладнішою революцією за всю історію людства, оскільки пов'язана з духовними якостями людини та світоглядними засадами буття. Добровільно погодитися на таку революцію людина не наважується, бо консервативна, проте змушена буде це зробити під тиском загрози антрополого-глобальної катастрофи [12, с. 367–384]. Якщо філософи і психологи доведуть значущість світоглядного закону «особистість – первоначалом буття», то почнеться формування особистісної парадигми буття, що потребуватиме критичної маси особистостей.

Особистості і генії поривають із підсвідомим прагненням бути такими, як усі, і своїм способом життя показують людству напрям розвитку. Отже, вони є носіями надлишкової інтелектуальної енергії, завдяки якій можна подолати внутрішній та зовнішній хаос. Складнощам зовнішнього світу мусить протистояти не просто складність, а надскладність внутрішнього світу особистостей і геніїв. Інтелектуальний потенціал людини XXI ст. має перевершувати складність зовнішнього світу, або, як сказав би Г. Гегель, – бути хитрішим. Ця «хитрість» має проявлятися в тому, що людина мусить відмовитися від пріоритету матеріального й перейти до телеологічної детермінації.

Зріла особистість, поєднуючи в собі моральну досконалість та інтелектуальну розвиненість, здатна стати первоначалом буття й запровадити телеологічні детермінанти діяльності як для окремої людини, так і для суспільства загалом. Деградація особистості призводить до деградації суспільства й нації. На нестачу особистостей та геніїв у людській спільноті звернув увагу ще в кінці XIX ст. французький психолог Г. Жолі, який зауважив, що в людській спільноті бракує геніїв [9, с. 186]. Особистості мають скеровувати людську діяльність до зменшення психологічного, соціально-політичного й духовного хаосу, що, з одного боку, створюватиме умови для самореалізації людини, а з іншого – сприятиме формуванню органічної єдності людини й суспільства та нових форм життєдіяльності. Антрополого-глобальну катастрофу можна подолати лише надлишком інтелектуальної енергії фахівців особистісного й геніального ступенів духовного розвитку. В умовах пріоритету духовного наука має бути підпорядкована збереженню антропокосмічних умов життєдіяльності людини.

Висновки. Світоглядна матеріалістична орієнтація, носієм якої є здоровий глузд посередньої людини, себе вичерпала. Для збереження життя людство мусить перейти до пріоритету духовного й телеологічної детермінації. В умовах пріоритету матеріального над духовним пріоритет належить причинно-наслідковим зв'язкам – нижчим формам детермінації, людина діє з позиції теперішнього, що призводить до виснаження природи і людини.

В умовах особистісної парадигми буття людини пріоритет належатиме телеологічним закономірностям, а онтологічні стануть їх органічною частиною. За умов телеологічної детермінації людина зможе відмовитися від зайвих матеріальних потреб, знизивши цим антропогенне навантаження на природу, або створить інші технології, що не шкодитимуть природі. Телеологічна детермінація орієнтуватиме людину діяти з позиції майбутнього.

Список використаної літератури

1. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального / пер. с фр. Н. В. Сусловой. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2000. 96 с. URL: https://royallib.com/read/bodriyar_gan/v_teni_molchalivogo_bolshinstva_ili_konets_sotsialnogo.html#0 (Дата звернення: 03.04.2021).
2. Бодрийяр Ж. Прозрачность Зла. Москва: Добросвет, 2000. 258 с.
3. Букингем Дж. Путеводитель по будущему, составленный специалистами: Прогнозы 50 самых влиятельных экспертов Америки (при участии Тиффани Уорд). Москва : АСТ Астрел, 2011. 351 с.
4. Бультман Р. Новый Завет и мифология. Проблема демифологизации новозаветного правозвестия. *Вопросы философии*. 1992. №11. С. 86–114.
5. Гадамер Г.-Г. Диалектическая этика Платона (феноменологическая интерпретация «Филеба»). Санкт-Петербург: СПб филос. общество, 2000. 256 с.
6. Гартман Н. Этика / пер. с нем. А. Б. Глаголева; под ред. Ю. С. Медведева и Д. В. Складнева. Санкт-Петербург: Владимир Даль, 2002. 707 с.
7. Генон Р. Криза сучасного світу / пер. з фр. І. Калюга; під наук. ред. Ю. Завгороднього. Київ: Видавець Анна Клокун, 2020. 212 с.
8. Даймонд Дж. Коллапс. Почему одни общества выживают, а другие умирают. Москва: АСТ. 2008. 762 с.
9. Жоли Г. Психология великих людей. Санкт-Петербург: Типография Эдуарда Гоппа, 1884. 344 с.
10. Кримський С. Б. Заклики духовності XXI століття: з циклу щоріч. пам'ят. лекцій ім. А. Оленської-Петришин. Київ: Вид. дім «КМ Академія». 2003. 32 с.
11. Печчеи А. Человеческие качества / пер. с англ. О.В. Захаровой. Москва: Прогресс, 1980. 302 с.
12. Сабадуха В.О. Метафізика суспільного та особистісного буття: монографія. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. 647 с.
13. Тимофеев-Ресовский Н.В., Воронцов Н.Н., Яблоков А.В. Краткий очерк теории эволюции. Москва: Наука. 1969. 408 с.
14. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. Москва: ЛСД-ЛТД. 1998. 672 с.
15. Фромм Е. Мати чи бути? / пер. з англ. Київ: Укр. письм., 2010. 222 с.
16. Шумахер Э. Ф. Малое прекрасно. Экономика, в которой люди имеют значение / пер. с англ. и примеч. Д.О. Аронсона. Москва. Высш. шк. экономики. 2012. 352 с.

SPIRITUAL PRIORITY AS A WAY TO OVERCOMING EXISTENTIAL VACUUM AND ANTHROPOLOGICAL-GLOBAL DISASTER

Volodymyr Sabadukha

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

Department of Social Sciences

Karpatska str., 15, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-9208-2661

The article examines the conditions for overcoming the existential vacuum and anthropological-global catastrophe. It is proved the erroneous worldview orientation on the material priority which is realized by the mediocre person. Under the influence of the materialistic worldview, a consumer society was formed, which lives by the principles of having and owning. Orientation to these principles is deadly, which has given rise to necrophilic tendencies in the human community. It is proposed to put the principle of being as the basis of human existence. The ideological basis of overcoming the anthropological-global catastrophe is the priority of the spiritual, which is able to realize a mature personality, and the theoretical and methodological basis – the author's metaphysical theory of personality, which appears as a response to global challenges. The proposed theory of personality allowed us to present the human essence as a process of spiritual improvement from the dependent and mediocre personality to the mature person and genius. On the basis of the author's theory of personality the necessity of transformation of the impersonal paradigm of human existence into personal is substantiated. A new paradigm of existence is possible only if the priority of individuals in society. It is proved that the worldview materialist orientation forces a person to act within the limits of ontological laws, however, setting the priority of the spiritual will orient him to the observance of teleological laws. In the life of man and society there must be a transition to teleological determination. Under these conditions, higher values will take precedence over ontological categories. The average person is not able to make the transition to teleological determination. Only individuals and geniuses are able to act from the standpoint of teleological determination. With their intellectual energy they are able to overcome the complexity of the outside world, the limitations of natural resources. It is proved that psychological and social chaos can be overcome only by an excess of intellectual energy of specialists of personal and ingenious stages of development, who have multidimensional thinking and will direct human activity to overcome internal and external chaos. In terms of the priority of spiritual science should be subject to preservation of anthropocosmic conditions of human life.

Key words: spiritual, material, metaphysical theory of personality, being, impersonal, personal, teleological determination.